

160 . Sibiu | Comuna: Municipiul Sibiu | Județ: Sibiu | Punct: Biserica parohială evanghelică „Sf. Maria” C.A. Sibiu | Anul: 2021

Anul: 2021

Cod RAN: 143469.220

Perioade: Evul Mediu

Epoci: Evul Mediu

Autori: Daniela Istrate Marcu, Radu Lupescu, Paul Scrobotă, Péter Levente Szöcs, Ioan Marian Țiplic, Maria Emilia Țiplic, Sebastian Drobotă

Instituții: Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București, Institutul de Arheologie "Vasile Pârvan", București

Nr. autorizatie: 314

Data autorizatiei: 2021-05-20

Raportul de cercetare de la Sibiu, jud. Sibiu Punct: Biserica parohială evanghelică „Sf. Maria” C.A. Sibiu

Raport

Lucrările de cercetare arheologică preventivă desfășurate de Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București la biserica parohială evanghelică C. A. din Sibiu, fostă Sf. Maria, în contextul unui șantier de restaurare a interiorului bisericii, au demarat în 2018, când au fost deschise 16 unități de cercetare în nava și transeptul bisericii. Continuate în 2019, 2020 și 2021, în această etapă lucrările s-au concentrat pe extremitățile de est și de vest ale monumentului, precum și pe porticuri, continuând să se confrunte în toate zonele cu aceleași probleme ca și în timpul primei campanii, respectiv o densitate foarte ridicată de intervenții și înmormântări târzii, cu sau fără criptă, toate cu umpluturi extrem de afânate, a căror prezență practic a dus la dispariția stratigrafiei și a îngreunat foarte mult săpătura.

În corul bisericii actuale, investigat în 2019 prin două sondaje, cu extinderi repetate, s-a conturat fundația circulară a absidei romanice și o parte din primele asize ale elevației acesteia, foarte frumos păstrate în special în partea de nord a corului, unde au început să se contureze încă de la -0,4 m. Începând de la -1,0 m, fundația circulară se decroșează, căpătând o formă masivă, dreptunghiulară, cu care se continuă până la talpă, identificată la -2,2 m. În interior, a fost descoperită o structură zidită cu talpa la -1,7 m, identificată provizoriu cu fundației mesei altarului romanic, ulterior supraînălțată și lărgită pentru a susține partea centrală a Lettner-ului. Fragmente din vechea structură de susținere a galeriei acestuia au mai fost surprinse în dreptul pilăstrilor de sud și de nord ai arcului de triumf, parțial așezați pe ruinele absidei romanice. În privința etapei mai recente, talpa fundației corului gotic a fost identificată la -2,4 m.

În partea de vest a bisericii, compartimentul cunoscut ca Ferula a fost investigat prin cinci unități de cercetare (S.24-S.28), deschise treptat pe parcursul anilor 2019 și 2020, în funcție de evoluția șantierului de restaurare a bisericii și de programul de lucru al constructorului. Principalul rezultat al săpăturilor din această zonă a fost identificarea laturii de vest a bazilicii romanice în sondajele practice pe culoarele de la nord (S.24) și sud (S.25) de turn, la c. 9 m de actualul capăt estic al ferulei. Zidăria de fundație romanică, făcută din lespezi mari și neregulate de piatră, cu un rând de pietre mici la baza fundației, așezată pe pământ galben la -1,9 m la sud de turn și la -2,4 m la nord de turn, se păstra la cote foarte variabile. Pe colțul de sud-vest, conturat la -0,42 m, pare a se fi păstrat și un fragment al elevației, ce ar fi fost astfel retrasă cca. 30 cm față de linia de vest a fundației și cca. 15 cm față de linia ei de sud. La dezafectarea navei bazilicii și la ridicarea celei gotice, fundația romanică a laturii de vest a fost refolosită, dar noua navă era la largă. În S.25 s-a conturat și latura de sud a bazilicii, la 1,4 m față de zidul sudic al bisericii actuale.

Ulterior ridicării bisericii gotice, a fost construită ferula, ce a prelungit către vest biserica cu un compartiment egal în lățime cu nava căreia i s-a adosat. Ferula a fost însă precedată de o altă structură zidită,

urme ale căreia au putut fi identificate în S.23 – un segment din latura ei de vest – și S.27 – colțul de nord-vest și pornirea laturii de nord – păstrate sub formă de șanț, cu mortar și resturi de zidărie pe fund, a cărui adâncime coboară în pantă de la -1,7 m la -2,5 m de la sud la nord. O singură porțiune a apărut mai bine conservată, păstrată în jur de -2,0 m și reutilizată în fundația stâlpului de nord-vest a ferulei. Cercetarea acestei structuri este încă incipientă – pentru moment poate fi eventual atribuită unei capele ridicate în preexistentul cimitir al bisericii, resturi de morminte (între care M189, cu nișă cefalică) fiind descoperite sub fundul șanțului.

Ferula a fost construită astfel încât să includă integral în interiorul ei spațiul ocupat de această clădire din faza anterioară. Fundațiile ferulei, din piatră legată cu mortar, ocazional și cu fragmente cărămidă, au fost adâncite în galben până la -2,95 m pe sud și -3,15 m pe vest. Stâlpii în schimb par să fi fost fundații mai superficial – cel de nord-vest are talpa la -2,5 m, cu cei mai de jos 50 cm refolosind mult din zidăria vechii construcții. Diferențe de cotă sunt și la decroșările ce separă fundațiile de elevații: -0,75-0,8 m pe laturile exterioare ale ferulei (la pilastrul de sud-vest s-a ajuns însă la -0,85 m fără a da de nici un decroș) dar numai -0,6 m la stâlpii interiori. Însă, în pofida decroșării, asiza de trecere de la fundație la elevație a laturilor exterioare ale ferulei conține multă piatră, amestecată cu cărămidă (mai sus elevația constă aproape exclusiv de cărămidă). Drept urmare, -0,6 m (+grosimea pavaului) poate fi considerat ca fiind nivelul de călcare planificat pentru ferulă în momentul construcției. În ce măsură acesta chiar a fost utilizat ca atare, nu se mai poate stabili, stratigrafia fiind complet devastată. Cripta K74 s-a conturat la -0,4 m, dar toate celelalte s-au conturat fie la, fie sub -0,6 m, fie au avut clare intervenții recente (refaceri cu beton), fie se află de fapt în partea vestică a aripilor navelor, fără legătură cu ferula istorică.

Ulterior, a fost amenajată scara ferulei, ce într-o formă mai veche consta dintr-un coridor de-a lungul întregii laturi sudice, lat de cca. 1,2 m, și scara propriu-zisă. Marginea de est a scării se sprijinea pe zidul gotic iar cea de vest pe o fundație adosată laturii de sud a ferulei, din cărămidă înecată în mortar, cu talpa adâncită în galben steril la -2,5 m. Coridorul avea o elevație de cărămidă, lată de cca. 50 cm, dar fundația consta din piese de piatră refolosite, multe dintre ele lespezi de pavaj sau elemente profilate, aruncate în dezordine și prinse cu o cantitate redusă de mortar de proastă calitate. Fundația laturii de vest a scării și fundația coridorului țin în mod clar de două etape constructive distincte, dar structura haotică a fundației coridorului nu a îngăduit să se determine care dintre ele este mai veche.

Ferula a început să capete aspectul ei familiar în urma intervențiilor de la mijlocul secolul XIX când lespezile au fost scoase din pardoseală, criptele au fost umplute, coridorul a dispărut, zidurile au fost îmbrăcate în pereți cu lespezi încastrate iar scara a căpătat forma pe care urma să o aibă până în 2020, continuând să se folosească de fundațiile preexistente. Pereții cu lespezi încastrate, ridicați din cărămidă și din pietre refolosite au fost fundații relativ superficial – talpa celui de pe latura de vest a fost identificată la -1,2 m. O nouă serie de intervenții au avut loc la începutul secolului XX, când a fost făcută centura de beton a turnului. În acest scop, pereții cu lespezi ce îl cămășuiau au fost demolați și s-a săpat până la -2,2 m, cotă care probabil corespunde bazei fundației turnului. Fiind nevoiți să sape în umpluturile afânate ale criptelor și mormintelor, constructorii s-au confruntat cu probleme tehnice, drept urmare marginile săpăturii au fost consolidate cu un cofraj de cărămidă – probabil recuperată din cripte – ce s-a observat foarte bine în S.28. Pe parcurs, zona de la est de scară, aparținând tehnic colateralei sudice a bisericii gotice, al cărui colț de sud-vest fusese ocupat de o structură zidită încă din perioada ei timpurie de existență, a fost recompartimentat. În partea de sud-vest s-a ridicat o scară ce cobora de pe scara ferulei și a cărei marginea nordică încă s-a mai putut contura în S.26 sub forma unei zidării de cărămidă, lungă de 4,5 m, al cărei capăt de vest se sprijinea pe o mai veche fundație gotică orientată est-vest, la -0,7-0,9 m iar în continua se așeza pe umpluturile afânate din interiorul bisericii. Partea de nord-vest a fost convertită în baie, prin compartimentare cu o zidărie fără fundație, al cărei interior era pavat la -0,4 m. Toate elevațiile, indiferent de epoca lor, au dispărut în cursul actualelor lucrări de punere în valoare. În proiect este planificată o nouă scară, precum și o nouă recompartimentare a spațiului dintre aceasta și nava actuală.

În privința descoperirilor funerare, așa cum era de așteptat, săpăturile au scos la iveală numeroase morminte și o rețea de cripte ce acoperă aproape întreaga suprafață interioară a ferulei. Deși toate criptele împărtășesc o serie de calități constructive – i.e. sunt făcute din cărămidă legată cu mortar – nu toate datează din aceeași perioadă și se pot distinge cel puțin trei orizonturi, unul timpuriu (căruia pe moment putem să îi

atribuim o singură criptă – K73 – aproape complet distrusă pentru a face loc criptelor din etapa următoare), un orizont „clasic” (structuri unitare, în general de dimensiuni foarte mari, frecvent tencuite și pavate cu cărămidă, de obicei acoperite cu bolți și ocazional cu cameră de acces) și unul târziu (când rețeaua de cripte este extinsă prin adosarea de ziduri mai puțin bine îngrijite la structurile preexistente). Ce se poate constata, cel puțin în ferulă, este că expansiunea rețelei de cripte a fost făcută strategic, între cripte rămânând exact spațiile necesare ca să se poată face înmormântări simple. Aceste morminte fără criptă sunt de o mare diversitate și datează din perioade foarte diferite, pe lângă mormintele mai recente, efectuate în interiorul ferulei (cu defuncți foarte bine prezervați, depuși în sicrie decorate cu ținte, frecvent cu oseminte ale unuia sau mai multor răposați deshumati depuse la picioare) fiind identificate numeroase morminte anterioare expansiunilor bisericii (M167, M169, M170 etc. anterioare bisericii gotice; M166, M168, M171 etc. anterioare ferulei) și chiar unele anterioare celor mai timpurii structuri zidite identificate (M173, M186), stabilindu-se astfel că deschiderea cimitirului a precedat bazilica romanică.

Aproape toate materialele colectate în urma săpăturilor din ferulă și care pot fi datate (monede din epoca modernă, fragmente de piatră cu lucrătură gotică, renașcentistă etc.) provin din nivelările de secol XIX și sunt practic irelevante pentru cronologia monumentului. Materiale mai spectaculoase au fost furnizate de mormintele de interior – resturi de sicrie cu ținte, veșminte, plase de păr, o pernă, un inel de aur, flori din fir metalic cu perle, încheietori de argint cu motive florale și moși și babă simpli etc.

În ceea ce privește porticurile bisericii, acestea au fost numai sondate experimental, cu ocazia reamenajării pavimentelor. Principalul rezultat al acestor sondaje a fost identificarea ruinelor unui portic mai vechi, cu fundații continue, sub actualul portic de sud, a cărui infrastructură, constând din elemente independente pentru stâlpi și pentru laturile portalului, au spart fundațiile mai vechi, fără a încerca să le refolesească. Descoperirea coroborează data de „1520” inscripționată pe bolta porticului actual, ruinele putând fi atribuite celui menționat documentar cu trei sferturi de secol mai înainte.

Informații suplimentare online

[Raportul 6808 din cronica.cimec.ro](http://raportul6808.din.cronica.cimec.ro)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](http://localizare.pe.harta.folosind.Mapserver.Cimec.ro)
